

**Çeşitli Ekonomiler:
Demokratik Özerk
İktisadiyat için İnşa Yöntemi**

Ceren Özselçuk & Yahya M. Madra

**Alternatif Politik Ekonomi
Diyarbakır Buluşması, DISA
7-8 Şubat 2014**

(Bildiđimiz)
Kapitalizmin Sonu

(Bir heyüla olarak)

Kapitalizm

(Bir **temsil** olarak)

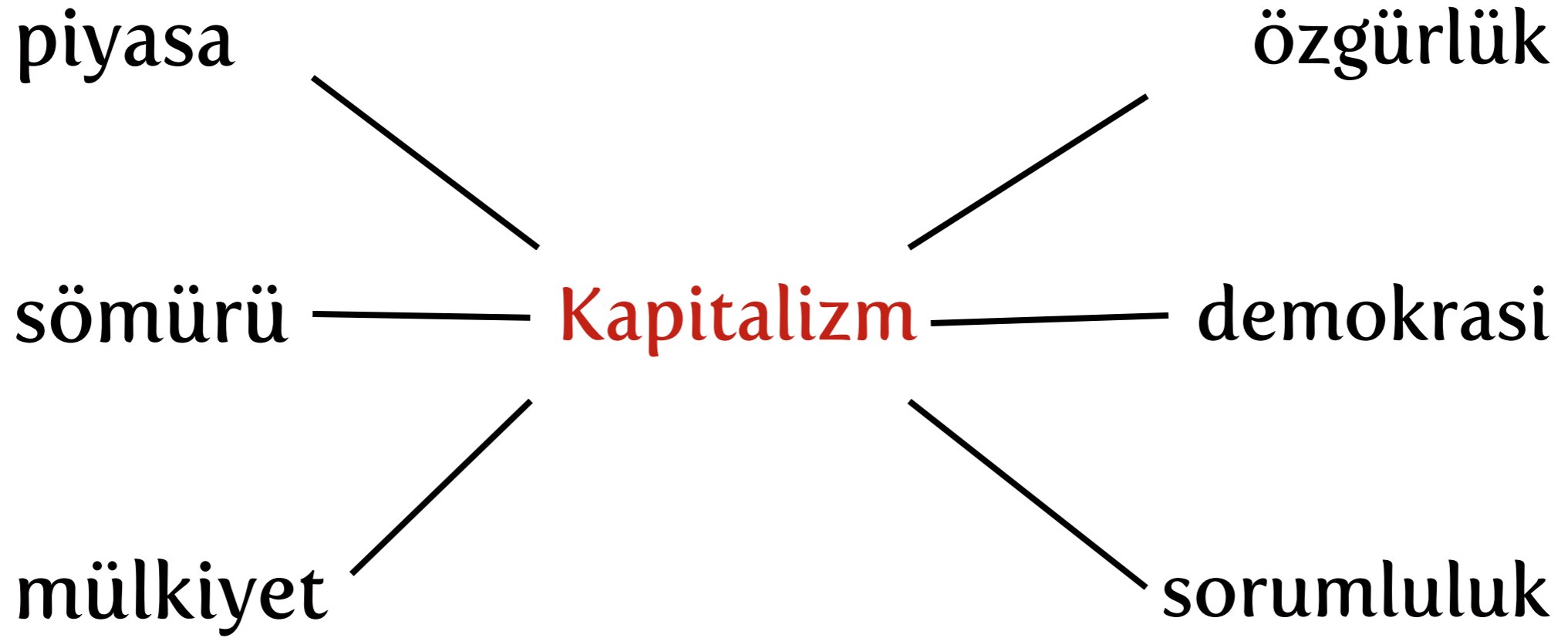
Kapitalizm

kapitalizm

≠

ekonomi

Kapitalizmin **sol** ve **sağ** temsilleri

Çeşitli Ekonomiler Yöntemi

mülkiyet

mübadeleler

emek

girişim

finans

özel	piyasa	ücret	kapitalist	yerleşik piyasalar
alternatif özel devlet-denetimindeki varlıklar, geleneksel (aşiret) arazileri, topluluk arazi ortaklıkları, yerel bilgiler (fıkrî mülkiyet)	alternatif piyasa “adil ticaret,” alternatif para birimleri, yerel mübadele sistemleri (LETS), yeraltı piyasaları, kayıt dışı piyasa, değiş tokuş	alternatif ücretlendirilmiş serbest çalışma, karşılıklı emek, aynı ödeme, sosyal yardım için çalışma	alternatif kapitalist kamu teşekkülü, çevreci kapitalist, toplumsal sorumluluk taşıyan şirket, kâr amacı gütmeyen girişim	alternatif piyasa kooperatif bankalar, kredi birlikleri, topluluk temelli, finansal kurumlar, mikro-finance, veresiye
açık erişim atmosfer, uluslararası sular, meralar, müşterek araziler açık kaynak, uzay	piyasa dışı hane içi paylaşım, armağan, devlet ödenekleri, istimlaklar, hasat sonu başak toplama, avlanma, balık tutma, toplama, hırsızlık, kaçak av	ücretlendirilmemiş ev işi, bakım emeği, gönüllülük, mahalle çalışması, kendi kendine tedarik, örgütlenme emeği boğaz tokluğuna, köle emeği	kapitalist olmayan kooperatifler, ferdi-girişim, topluluk girişimleri, feodal, köle	piyasa dışı aile ve cemaat içi borçlanma, alinteri ile oluşturulmuş sermaye, ilkel sermaye birikimi, faizsiz kredi, bağış

Çeşitli Ekonomiler Projesinin amacı nedir?

Çeşitli Ekonomilerin envanterini çıkarmanın amacı iktisadi alanı görünmeyen kısmıyla birlikte tamamlamak (“daha mükellef bir resim çizmek”), ya da buradaki kendiliğinden çeşitliliği olumlamak değil.

Amaç:

I. Kapitalizm dışındaki ilişkilerin envanterini ortaya çıkarmak ve demokratik özerk iktisadiyatı bu envanteri (sorunsal) bir zemin olarak inşa etmek. Ekonomik çeşitlilik ve farklılıklardan oluşan bu uzamdaki etik-siyasi karar alanlarını belirlemek ve bu topografyada **nasıl stratejik hareket edebiliriz?** sorusuna alan açmak.

2. İktisadi ilişkilenmeleri **kapitalist moderniteden**, siyasal ve etik bir alan olarak kuran **topluluk ekonomilerine doğru** dönüştürmeye yönelik müdahaleler yapabilmek.

Çeşitli Ekonomiler Yöntemi Araştırma Sürecinin Aşamaları

- o. **Araştırma kolektifinin** oluşturulması
- I. Bölgeye ilişkin ekonomi **bilgisinin derlenmesi**
2. Bölge ekonomisinin temsilcilerinin **karşılaştırmalı dökümü**
3. Bölgenin “çeşitli ekonomiler” **haritasını/envanterini çıkarmak**
4. Varolan “topluluk ekonomileri”nin **örneklenmesi**
5. Ekonomik aidiyetlerin dönüşümünü mümkün kılacak **mekanların ihdası**
6. Yeni topluluk ekonomilerinin **yaşama geçirilip, desteklenmesi**

Dağınık iktisadi bilginin derlenmesi

Bölgede/yerelde hem genel geçer/ana akım kalkınma söylemine katkıda bulunan temel paydaşlarla, hem de yerel kalkınmaya katkı yapan (ama katkısı görünür olmayan), ya da yerel kalkınmayı çeşitlilik çerçevesinden yeniden düşünmeye hevesli aktörlerle **odak grup çalışmaları** düzenlemek.

Tartışmayı yönlendirecek olası sorular:

- Kalkınmadan ne anlıyorsunuz?
- Sürdürülebilirlikten ne anlıyorsunuz?
- Bölgede mevcut kalkınma projeleri neler, bu projeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Farklı temsillerin karşılaştırmalı dökümü

Amaç: Bölgenin ihtiyaçlarına, kaynaklarına ve yeteneklerine ilişkin klişeleşmiş, ezber temsilleri **araştırma kolektifi** arasında tartışmaya açmak.

Örneğin, bölgeyi yokluk, eksiklik, mahrum kalmış olma (kaynakların, kapasitelerin, yeteneklerin yokluğu) üzerinden kurgulayan temsilin tartışmaya açılması. Keza, genel bir eksiklik saptaması üzerinden kurulan temsiller, geliştirilen ekonomik siyasaların niteliği ve kompozisyonu (sektörel, ilişkisel, finansal, ölçekle ilgili, vs.) üzerinde belirleyici oluyor.

Bu aşamada araştırmanın bazı edimsel stratejileri:

a. Ekonomiyi (yokluk değil) ihtiyaçlar ve (doğal ve maddi kaynaklarla sınırlı olmayan) sosyal ve beşeri ilişkiler olarak düşünebileceğimiz kaynakların temsilleri

b. Kapitalizm merkezli temsillerin içindeki eleştirel, kendisiyle çelişkiye düştüğü anların dinlenmesi, yakalanması, altının çizilmesi.

mülkiyet

mübadeleler

emek

girişim

finans

özal	piyasa	ücret	kapitalist	yerleşik piyasalar
alternatif özel	alternatif piyasa	alternatif ücretlendirilmiş	alternatif kapitalist	alternatif piyasa
açık erişim	piyasa dışı	ücretlendirilmemiş	kapitalist olmayan	piyasa dışı

Topluluk Ekonomileri

Demokratik Özerkliğin (Topluluk Ekonomilerinin) İktisadiyatı

İktisatta demokratik özerklik öncelikle ekonomik uzamla yeni bir ilişkilenmeyi gerektiriyor.

Bu ilişkilenme biçimi...

1. (Salt) kapitalizm–karşıtlığından ziyade ekonomik alanı yeniden tasavvur etmekle başlamalı. Bu ekonomik alanın kapitalizm tarafından tamamen kapılmış, kapsanmış ve çitlenmiş bir alan olarak değil sürekli inşa edilmesi gereken, **dönüştürülebilir bir alan** olarak görebilmeyi...
2. Bu alan içindeki ekonomik pratiklerin çeşitliliğini ve iktisadi çatışmaları inkâr etmek yerine, **çeşitliliğin ve çatışmaların hep olacağı** varsayımından hareket etmeyi ve
3. Bu anlamda da **iktisadi karar alanlarını siyasal ve etik** bir alan olarak kurmayı

...ima ediyor.

ekonominin toplumsallaştırılması için etik-siyasi karar alanları:

ihtiyaçlar maddi ve manevi anlamlarda sağlıklı bir yaşam için toplumsal olarak gerekli olan üzerine...

(diğer canlılarla) karşılaşma birbirimiz ve (hayatımızı idame etmemizi mümkün kılan) gezegen ile olan ilişkilerimiz üzerine..

artık emeğimiz ve yaratıcılığımız ile yarattığımız ve hayatımızı idame edebilmemiz için gerekli olanın fazlası üzerine...

tüketim farklı yaşama ve üretme süreçlerinde kullandığımız tüm enerji ve maddeler üzerine...

müşterekler hepimizin paylaştığı, herkese yarar sağlayan (doğanın ve zekânın armağanı olan ve diğer türler arasında bir tür olarak hayatımızı idame etmek istiyorsak idare, onarım ve takviye gerektiren) şeyler üzerine...

yatırım artığı ve tasarruflarımızı (insanların ve gezegenin geleceği uğruna) nasıl saklayıp kullanacağımız üzerine...

verilen kararları toplumsallaştırmak/siyasileştirmek gerekiyor.

	Kapitalist Modernite (Şirket Modeli)	Demokratik Özerklik (Topluluk Ekonomileri)
İhtiyaç	Meta ve daha çok meta	“İhtiyaçlarımız nedir?” sorusunun sorulabileceği, üzerine düşünülebileceği kamusal ve özel alanların var edilmesi...
Karşılaşma	Rekabet ilkesine dayanan (oligopolistik olabilir) piyasalar ve piyasa benzeri mekanizmalar aracılığıyla gerçekleşiyor.	Düzenlenmiş piyasalar, karşılıklı ilişkileri, mahalle meclisleri, kadın meclisleri, gençlik meclisleri, forumlar
Artık	Artığın istisna-i temellüğü; Artık (ya da kâr) üzerinde bölüşüm mücadelesi, Artığı arttırmak üzere baskılandırıran süreçler; Tekelci Kapitalist yapılar	Artığın ne kadar üretileceği, nasıl paylaşılacağına üretkenlerin karar vermesi; Alternatif kapitalist, kooperatif ve küçük üreticilik yapılarından oluşan çeşitli bir artık ekonomisi
Tüketim (Büyüme)	Standartlaşmış meta tüketiminin teşviki; AVM, TOKİ, Rezidans, otomobil vb. bireyselleşmiş tüketim biçimleri Otomobil	Tüketim örüntülerinin çeşitliliğine dayanan; metalaşmış tüketim yerine kamusal ve müşterekleşmiş tüketim biçimlerini destekleyen; Bisiklet
Müşterekler	Dışsallıkları göze alarak müşterekleri en etkin şekilde kullanmak	Müşterekleri kullanırken onların tazelenmesi ve zenginleştirilmesini önceliklendirmek
Yatırım	Ulusal ve uluslararası sermayeyi bölgeye çekmek amacıyla; İnşaat, enerji ve ham madde ve turizm alanlarında	Öz-tasarrufların ve bölgedeki topluluk ekonomilerinin ürettiği artık değer oluşturduğu havuzu kaynak olarak kullanan; Büyüme odaklı değil toplum ve ekoloji odaklı yatırım alanlarında

Topluluk Ekonomileri Örnekleri: Alternatif Kapitalizm (E2M)

2000 yılında Kuzey Amerika'nın Massachusetts eyaletinde oluşturulan bölgesel bir kapitalist işletmeler birliği modeli.

Bu birliğe üye olan her işletme özsermayesinin %5-%20 arasında bir oranını kendi çalışanlarına, yine %5 ve %20 arasında bir oranı da bölgesel iktisadi konseylerin temsil ettiği yerel topluluklara vermekle yükümlü. İktisadi konseyde toplanan artık değer bir **tasarruf havuzu** yaratıyor. Bu havuzdan kaynaklar bölgesel konseyde karar verilen sağlık, eğitim gibi sosyal ihtiyaçların karşılanması, konseye üye olan işletmelere düşük faizli kredi ve başlangıç sermayesi verilmesi, toplumsal projelere destek gibi yine konseyin karar verdiği değişik kalemlere aktarılıyor. Konseyin bir başka amacı da bölgesel konseye üye olmayan kapitalist şirketleri satın alarak içerden dönüştürmek.

Aslında bu alternatif bir KOBİ modeli olarak ya da alternatif bir Sanayi Odası örgütlenmesi olarak görülebilir. Kapitalizm içinden topluluk ekonomilerini örgütleyen bir kurumsallaşma.

Topluluk Ekonomileri Örnekleri: Kredi birliği (Filipinli Göçmen Sivil Örgütü)

Singapur ve Hong Kong'da kimilerini neredeyse köle üretim ilişkileri olarak, kimilerini de küçük meta üretimi olarak nitelendirebileceğimiz sınıf ilişkileri içinde çalışan kadın göçmen işçilerin gelirlerinin (hem kendi kişisel ihtiyaçlarını ve tüketimlerini hem de ailelerine gönderdikleri tasarruflardan kısararak) **birikim yaptıkları kolektif bir havuz.**

Havuzdaki gelirler geldikleri yerel ekonomilerde kooperatifler kurmak için kullanılıyor.

Amacı genellikle borcun geri ödenmesi üzerine kurulan (dolayısıyla en garantili, en denenmiş, en kısa yoldan kâr getirecek kapitalist girişimlerde kullanılmasını gerektiren) mikro-kredi kurumlarına alternatif bir kurumsallık.

Topluluk Ekonomileri Örnekleri: Kooperatifler Birliği (Mondragon)

İkinci Dünya Savaşı İspanya'nın Basque bölgesinde kurulmuş bir kooperatifler birliği. Üyelerin bağışlarıyla başlamış; yeni üyeler bağış vererek katılabiliyor. Birlik, her üyenin 1 oy hakkı olan, yatırım, ihtiyaç, tüketim, artık-değer konusundaki kararların demokratik bir biçimde alındığı Genel Konsey tarafından yönetiliyor. Konseyin kararlar verirken başvurduğu (ve yine konsey kararıyla değişebilen) bir dizi prensip var:

1. **Gelir dayanışması** (bölgedeki kapitalist şirketlerden farklı olarak kooperatiflerde ödenen en düşük ve en yüksek maaş belli bir oranı aşmamalı).
2. Üretilen artık-değerin %20'si varolan makinaların bakımı ve yenilenmesi gibi giderlere ayrılıyor, %70'i kooperatifin bankasındaki üye hesaplarına bir nevi "**zorunlu tasarruf**" olarak dağıtılıyor ve Konsey'in karar vereceği yatırımlar ve sosyal harcamalar için bir tasarruf havuzu oluşturuyor. (Üyeler emekli oluncaya kadar faiz gelirlerinden faydalansalar da, ana paraya el süremiyorlar.)
3. Artık-değerin geri kalan 10%'u ise İspanya yasalarına göre zorunlu olarak **sosyal hizmet kurumlarına dağıtılıyor**. (örn. Basque dilini geliştirme ve sosyal sağlık projeleri. Yeni üyelere kooperatifçiliği geliştirme eğitiminin verilmesi.)

Yalnız bu ve diğer prensiplerin Basque dışında uygulanmaması (iş gücünün kooperatife üye olanlar ve olmayanlar olarak ayrışması) önemli eleştirilerden biri.

yüksek öğrenim ekonomilerine farkla bakmak:

kamusal üniversite (mülkiyet) nedir? (YÖK reform süreci)

yönetime katılma, yönetimin denetimi

komisyonlar

öğrenci temsilciliği

kulüpler, topluluklar, çalışma gruplar (mülkiyet, mübadele, emek)

bu aktörlerin gerçekleştirdiği iktisadi etkinlikler nelerdir?

öğrenci iktisadi teşekkülleri (girişim)

tarlataban, kantin, başka?

öğrenci pazarları

neler mübadele edilebilir?

farklı yapıları rabıtalandıracak bir meta-yapı mümkün mü, gerekli mi?

kampüs dışına yönelik neler yapılabilir?

alternatif sanat ekonomileri için olası yapı önerileri:

sanat(çı) kolektifleri (girişim/mülkiyet/emek)

tek bir etkinlik çevresinde,
bir dizi etkinlik çevresinde,
bir mekan çerçevesinde,
sanatla ilgili programlama (atölye çalışmaları, eğitim programları, vs.) çerçevesinde, vs.

sanatçı ve sanat işçileri sendikası (emek)

galeriler, kurumlar, koleksiyonerler ve devlet ile olan ilişkilerde...
sanatçıların sosyal güvenlik hakları (sağlık, emeklilik, ebeveynlik...)

alternatif mezarlar (mübadele)

sanatçı ve sanat işçileri kredi birliği (finans)

(alternatif) sanat ekonomileri konfederasyonu

uluslararası bilgi/deneyim paylaşımı ve denetim (mülkiyet)

(örn. dayanışma ekonomisi)